

DŽEMAL ČEHAJIĆ

### DIYĀ'Ī ḤASAN ČALABĪ AL-MOSTĀRĪ[\*]

Bosna i Hercegovina je tokom XVI stoljeća dala svoj značajan doprinos orijentalnoj književnosti stvaralaštvom niza istaknutih pjesnika i pisaca koji pišu na arapskom, turskom i persijskom jeziku. Jedan od njih je lirik Ziyā'ī Hasan Čelebi iz Mostara, koji je pisao na turskom i persijskom jeziku.

U svoje vrijeme Ziyā'ī je slovio kao učen, talentovan i plodan pjesnik. Prve podatke o njemu daje Katib Čelebi.<sup>1</sup> O Ziyā'iji je pisao i Safvet-beg Bašagić ponovivši, uglavnom, to što je našao kod Katib Čelebija. Uz to, Bašagić je donio nekoliko stihova u originalu na turskom i prevodu na srpskohrvatski jezik koji su mu se naročito svidjeli, i tekst njegovog kronograma uklesan više vrata Sinan-begove džamije u Čajniču.<sup>2</sup> I Mehmed Handžić je napisao o našem pjesniku samo ono što je o njemu kazao S. Bašagić.<sup>3</sup>

Puno ime pjesnika je Hasan Čelebi ibn 'Alī al-Mostārī, a književno Ziyā'ī Čelebi, ili Ziyā'ī al-Mostārī. Katib Čelebi ga naziva Ziyā'ī Hasan al-Mostārī.<sup>4</sup> U prepisu djela *Sunbulistan* od Šuġā'ud-dina Gūrānija, kojeg je završio 986/1578. godine, Ziyā'ī se potpisao: Ziyā'ī b. 'Alī al-Mostārī.<sup>5</sup> Tako smo saznali za njegov pseudonim i ime njegova oca.

O životu Ziyā'ija imamo veoma malo podataka. Zna se samo da je napisao kompletan divan pjesama, koji nije pronađen, i da je

[\*] U daljem tekstu: Ziyā'ī Hasan Čelebi, ili samo Ziyā'ī.

<sup>1</sup> Vid. Kâtib Çelebi, *Keşf el-Zunun*, birinci cilt. Ma'ârif matba'ası, Istanbul, 1941, str. 798, sub. Divan-ı Ziyā'ī Hasan al-Mostārī.

<sup>2</sup> Vid. Safvet-beg Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, Sarajevo, 1912, str. 26—27; S. Bašagić, *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u turskoj carevini*, Zagreb, 1931, str. 75.

<sup>3</sup> Mehmed Handžić, *Književni rad Bosansko-hercegovačkih muslimana*, Sarajevo, 1933, str. 53.

<sup>4</sup> Vid. Katib Čelebi, n. d., str. 798.

<sup>5</sup> Vid. Safvet-beg Bašagić, *Popis orijentalnih rukopisa moje biblioteke*, Sarajevo, 1917, str. 66; Rudolf Veseli, *Arabische, türkische und persische Handschriften der Universitätsbibliothek in Bratislava*, 1961, br. 594, str. 425.

umro 992/1584/5. godine u svom rodnom mjestu, pokošen od kuge godinu dana nakon što je napisao poemu »Kıssa-i Şeyh 'Abd ur-Razzāk«. Tu godinu smrti navodi i Katib Čelebi. Međutim, S. Bašagić i M. Handžić kažu da je umro 972/1564/5. godine.<sup>6</sup>

Na kraju njegovog prepisa »Sunbulistan« (Sunbul-bašta) nalazi se nečiji kronogram pjesnikove smrti koji glasi: Rahmet-i Hakka vâşil oldum pāk — Dospio sam čist ka božijoj milosti — koji daje 992/1584. godinu. Autor kronograma kaže da mu ga je pjesnik Ziyā'ī kazao u snu.<sup>7</sup> U jednom rukopisu zabilježeno je da je umro 993. godine.<sup>8</sup> Oslanjajući se, dakle, na navode Katib Čelebija i na kronogram na kraju Ziyā'ijinog prepisa Sunbulistana, možemo reći da je pjesnik Ziyā'ī umro 992/1584. godine, a ne 972/1564/65. godine, kako su to, valjda omaškom, naveli S. Bašagić i M. Handžić.

Pomanjkanje podataka o njegovom životu popunjavaju njegova djela koja nam pružaju izvjesne podatke čisto biografskog karaktera. U dugom prologu poeme Kıssa-i Şeyh 'Abd ur-Razzāk autor kaže da je napisao mnogo gazela, ali da je, ne našavši nikakve naklonosti ni podrške u svom rodnom mjestu, mnogo lutao i proveo mnogo godina u tuđini i bijedi. Najzad se vratio kući i našao darežljivog patrona u ličnosti plemenitog emira Yahyā'ī Muhammed-bega, čiju poeziju nadugo hvali i kome posvećuje gore pomenuto djelo, zapravo verziju jedne prozne priče. Ziyā'ī hvali Mehmed-bega, koji je poznat pod pseudonimom »Vuşūlī« (um. 1000/1591/92. god.), jer je i on bio vrstan pjesnik i ostavio je kompletan divan pjesama.<sup>9</sup> Tu se Ziyā'ī osvrće na svoju ranije napisanu poemu, zapravo ljubavnu priču, Verkāh-u Gulşāh. O svom bolu i životnim tegobama Ziyā'ī govori i u pjesmi Tarġi'-band.<sup>10</sup>

Književno djelo Ziyā'ija, svakako, zaslužuje da ga proučimo i damo svoju ocjenu. Pored kompletnog divana pjesama, koji spominju Katib Čelebi, S. Bašagić i M. Handžić, a koji nije dosada pronađen, Ziyā'ī je napisao sedam pjesama na turskom i jednu pjesmu na persijskom jeziku, od kojih su: jedan Tarġi'-band,<sup>11</sup> dvije

<sup>6</sup> Up. S. Bašagić, *Bošnjaci...*, str. 26; M. Handžić, n. d., str. 53.

<sup>7</sup> Vid. S. Bašagić, *Popis...*, str. 267; R. Veseli, n. d., str. 425.

<sup>8</sup> Vid. Orijentalni institut, rukopis br. 4287, list 6a, gdje su date izvjesne zabilješke o smrti značajnijih ličnosti.

<sup>9</sup> Rieu u svom katalogu govori o Jahyā'ī Muhammed-begu, kako sam ga i ja ovdje naveo (Catalogue, 185—86), dok Hazim Šabanović pretpostavlja da bi to mogao biti Mehmed-beg Jahjapašić, pod pseudonimom Vuşūlī. Vid. Dr. Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana Bo-*

*sne i Hercegovine na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo, 1973, str. 73.

<sup>10</sup> O Ziyā'iji kao pjesniku koji je ostavio kompletan divan pjesama govori i Katib Čelebi i Safvet-beg Bašagić i M. Handžić. Vid. Katib Čelebi, n. d., str. 819; S. Bašagić, *Znameniti Hrvati...*, str. 75; M. Handžić, *Književni rad*, str. 53. U Siġill-i 'Osmānī navedeno je da je bio emir, porijeklom iz Skoplja i da je umro 1007/1598. godine. Iza sebe je ostavio divan pjesama. Vid. Siġill-i 'Osmānī, IV, str. 609.

<sup>11</sup> Vid. bilješku br. 10.

poeme — *Kiṣṣa-i Šeyḥ 'Abd ur-Razzāk*<sup>12</sup> i *Verkāh-u Gulšāh*,<sup>13</sup> jednu kasidu na persijskom<sup>14</sup> i jednu na turskom jeziku,<sup>15</sup> i tri gazela na turskom jeziku.<sup>16</sup>

Pored navedenih pjesama, Ziyā'ī je napisao natpis — kronogram na Sinan-begovoj džamiji u Čajniču.<sup>17</sup> A sada ćemo se ukratko osvrnuti na njegova djela kojima raspoložemo.

Tarḡi'-band Ziyā'ija je duža pjesma u *mesnevi formi*, podijeljena u devet odlomaka. Svi stihovi u jednom odlomku rimuju se jednako. Sadržaj pjesme je ljubavni, ali Ziyā'ī i tu govori o svom bolu zbog izgnanstva. Tu pjesnik govori o sebi kao o »brodećem lualici koji je šetao po ružičnjaku svijeta u bolu i bijedi«.

»Moje oči pune suza, moje srce puno tuge,  
moja zvijezda zlosrećna!«

Ili

»Zaljubljen sam, eto, u tebe,  
što bude neka bude!  
Onaj koji te voli treba da navikne  
na tugu i boli!«<sup>17a</sup>

Pjesnik ne samo da traži utjehe i ljubavi, on poput legendarnog junaka orijentalnih romana i priča Ferhada<sup>18</sup> ne može tu ljubav da iskaže. Ljubav je izvor njegove patnje i bola, ona je to što ga čini nesrećnim. Tu se osjeća kao neka mistična ideja o zaljubljenom ljudskom »duhu« u nebesku ljepotu i težnja ka povratku.

»Upropastilo me tvoje tako zavodljivo oko,  
Protresao me tvoj rasuti soluf.  
Krv mi je prolio tvoj rubin (usne) koji sipa dragulj.  
Vatra sastanka pretvorila je u pepeo čitavo moje tijelo!  
Danas mi nisi došla nasmijana lica!«

I pored sveg bola i patnje, pjesnik ne može bez ljubavi, bez ljepote drage. Moli je da mu dođe, da ima obzira prema njegovoj tuzi i boli. Tuži se Bogu na njeno nasilje.

<sup>12</sup> Vid. Rieu, n. d., str. 185.

<sup>13</sup> Vid. Rieu, n. d., str. 186.

<sup>14</sup> Vid. Rukopis br. 4287, list 67b, Orijentalni institut u Sarajevu.

<sup>15</sup> Vid. Rukopis br. 4287, list 70a—70b, Orijentalni institut u Sarajevu. vu.

<sup>16</sup> Vid. Rukopis br. 4287, list 71b, 85a i rukopis br. 2159, list 161a, Orijentalni institut u Sarajevu.

<sup>17</sup> Vid. S. Bašagić, *Bošnjaci...*, str. 27.

<sup>17a</sup> Ove i sljedeće stihove preveo sam i dao kao ilustraciju idejnih i estetskih pogleda pjesnika.

<sup>18</sup> Ferhad je junak orijentalnih romana i priča o kome su pjevali mnogi persijski i turski pjesnici. Vid. *Enzyklopaedie des Islam*, II, Leiden—Leipzig, 1927, str. 70.

»Kazao sam Bogu tvoje veliko nasilje.  
Mnogo činiš nasilje, odgovori, zašto?!  
Kad ne bi bilo bašte tvoje ljepote,  
pakao bi bio ružičnjak.  
Kad ne vidim sjaj tvoga lica, moje srce nije svijetlo.  
Kad me vidiš u tuzi, što se ne smiluješ?«

Lik njegove drage koja je jedinstvena i koja je osvojila sve ljude u svijetu, prati ga i u tuđini, a tuga za njom ga ubija.

»Ona je svojom ljepotom opila sve ljude na svijetu.  
Evo, i ja u tuđini, vučem bol zbog tebe.  
Tuga za tobom bi me ubila, da nema nade u sastanak!«

Poema *Ḳiṣṣa-i Šeyḥ ‘Abd ur-Razzāk* (Priča o ‘Abd ur-Razzāku) je alegoričan spjev u mesnevi formi. Ona predstavlja, u stvari, stihovanu verziju jedne stare priče čiji je junak sami šejh ‘Abd ur-Razzāk koga zovu i šejh Šan‘ān. On je opisan kao omiljeni svetac, okružen mnoštvom odanih sljedbenika, njegovih učenika. On se strasno zaljubljuje u kćerku grčkog cara, koja mu se pokazala u snu. Tada počinje da traga za njom i kada ju je ugledao, toliko je bio lud od ljubavi da je odbacio svoju vjeru i svoje dostojanstvo, i na zahtjev ljepotice postao čuvar svinja.<sup>19</sup> I poema *Verkāh-u Gulšāh*, koju autor spominje u gore navedenom djelu, ima ljubavni sadržaj.

Kasida na persijskom jeziku je pjesma od 54 polustiha, u kojoj *Ziyā’i* odgovara svojim neprijateljima, hvališe se snagom svoje poetske riječi:

»Slatke su moje pjesme. Ja sam gospodar riječi i stila!«<sup>20</sup>

Tu pjesnik sebe stavlja uz bok (krupnih pjesnika Persije — Sadija, Husrev Dehlevija, Nizamija i drugih, što indicira da su u njegovom divanu pjesama veliki dio prostora zauzimale pjesme na persijskom jeziku.

Kasida na turskom jeziku, koja počinje stihom »O žalosti! moj stan je postao mjesto jedne neobične tuge i nevolje! Mene, roba, nebo je stavilo u ruševnu kuću«, je pjesma od trideset distihona u kojoj pjesnik introspektivno posmatra sebe, prati svoje misli, loše i plemenite, svoje vrline i mane. On govori o kući, a misli na sebe, posmatra zgradu, a misli na svoje srce. To je alegorična pjesma u kojoj pjesnik izražava osnovnu misao da je čovjek kao biće po svojoj prirodi izvor dobra i zla.

»Ako posmatraš njenu stravu, to ti je paklena jama!  
Jedna vila u kući, postala je škorpion i akrep!«

<sup>19</sup> Vid. Rieu, n. d., str. 185.

<sup>20</sup> Vid. Pjesmu u rukopisu br. 4287, list 67b, Orijentalni institut u Sarajevu.

Ili:

»Pretvorih se u hazreti Jakuba, moj stan-kuća žalosti!  
Bojim se da najzad i mene ne uhvati i ne oslijepi!«<sup>21</sup>

Njegovi gazeli su pjesme od deset stihova sa rimom aaba, ca, da itd., ili aaaa, ba, ca itd. U njima Ziyā'ī pjeva o ljubavi, ali nesrećnoj, o ženi, koja je čista, daleka i nedostižna. Ženu ovdje doživljava kao ljepotu i čistotu; pjesnik je drži na distanci. U gazelu, koji počinje stihom »Bunar Jusufa<sup>22</sup> je, o idolu, tvoj podbradak! Ah! Muhur Sulejmana<sup>23</sup> su tvoja usta!« Ziyā'ija je pjesnik naročito senzibilan i snažnih osjećanja. U gazelu je umnogome došla do izražaja njegova lirska priroda. Njegov gazel je pun lirizma i ritma, finih poređenja i alegorija.

\*  
\*\*

Sve navedene pjesme Ziyā'ija Mostarca nalaze se u rukopisu br. 4287 i rukopisu br. 2159 koji se čuvaju u zbirci Orijentalnog instituta u Sarajevu. Ovdje ćemo dati ukratko i njihove osnovne karakteristike.

*Rukopis br. 4287* je u trošnom kožnom povezu sa 91 listom (20×14 cm) s različitim brojem redova. Rukopis je mađmu'a (zbirka) koja sadrži prepise nekoliko turskih dokumenata i razne bilješke; jednu kasidu na arapskom jeziku od Ishak Uskubija, zatim pjesme na turskom jeziku od naših domaćih i turskih pjesnika, uglavnom, na turskom i na persijskom jeziku; kao što su pjesme: Ziyā'ija (70a—70b, 85a, 71b), Mejlija, Derviš paše, Nijazija, Adli Čelebija, Jetimija, Sanaija, Revanija, Hilmija, Bakija, Fuzulija i drugih.

Rukopis se čuva u Orijentalnom institutu u Sarajevu.

*Rukopis br. 2159* je u kožnom povezu sa 163 lista (16,5×10,5 cm), 13 redaka. Pisan je neshom, crnim, a u naslovima crvenim mastilom, na tankom bijelom papiru dobrog kvaliteta.

<sup>21</sup> Yāqub (biblijski Jakov) je prorok, sin Izaka i Rebeke, otac dvanaest sinova koji su osnivači dvanaest izraelskih plemena. Njegov život je prikazan u nizu priča i legendi. U Qur'ānu (Sure-i Yūsuf) govori se o Jakubu i životu njegove porodice. Vid. *Enzyklopaedie des Islam*, Band IV, S—Z, Leiden—Leipzig, 1934, str. 1246—1247.

<sup>22</sup> Yūsuf (biblijski Josip, Josef) je prorok, sin Jakuba i Rahele. Legenda o Jusufu i njegovoj braći je

mного obrađivana u persijskim i turskim romanima i pričama, i srednjovjekovnoj religioznoj literaturi. Vid. *Enzyklopaedie des Islam*, Band IV, S—Z, str. 1275—77.

<sup>23</sup> Sulejman (biblijski Solomon Mudri) je poslanik i mudri car za koga su vezane mnoge legende. On je i junak istočnih romansi. Ovdje se aludira na Solomonov pečat koji se spominje u narodnoj književnosti Istoka i Zapada. Vid. *Enzyklopaedie des Islam*, Band IV, str. 562.

Rukopis je maǧmu'a (zbirka) koja sadrži:

- a) Ḥayrī-nāme, ili Naṣīhat-nāme od Jusuf Nabija, list 1—122;
- b) Kasida u slavu Hasan paše, Valije od Kermana od Selimija, list 122—125;
- c) Pjesme Hasan ef. Ziyā'ija Mostarca, list 125—131;
- d) Kraće pjesme pjesnika: Muhibbija, Ishak Su'ūdija, Nev'ija, Ahmed-paše, i drugih turskih pjesnika, list 131—161.

Rukopis se čuva u Orijentalnom institutu u Sarajevu.

4287, 70a

کفته ضیائی چلبی الموستاری

مسکنم اولدی درینجا برعجب محنت بری  
خانه ویرانه یه قویدی فلك بن چاکری

خانه ویرانه یه قلمیدر یا مسکنم  
ظاهرًا یوخسه فضای آسمان مظهری

بیت شعری بویله ناساز اولمسون بر شاعرک  
یوخسه بیت الله حق دنیه ده قلمز بری

برفنا کاشانه در اما اوده ملکم دکل  
کرچه یوقدر خانه نک عالمده بوندن بدتری

قامتم یای اولسه طوقنم کرش اغاجنه  
اوق کبی طوغرلسم اما صورمه هیچ درد ستری

قصر قیصر در اگانسبت ابو دردا اوی  
 بویله او یا پلمش در دور آدمدن بری

اکلنر حال مکره هخامن اولان عنکبوت  
 اول بنمله یلده یغمورده چکر مختلری

آنی استاد فنا حیلی مصنع ایلش  
 بیک سکزیوز روزنی وار ایکیوز اللی دری (قپو)

شویله اودر مال میتدن مزاد اولنسه کر  
 بر پوله تکلیف اولنسه کیسنه اولماز مشنری

وارسه ایلر تماشایچکدو کم زحمتلری  
 تحته دن باشی چبقارمش یکسرنیک اکثری

قورقربن چاه جهنندر تماشایبیک  
 اوده کی مارو جهان و عفراب اولمش بر پری

اولقدر اوده بافلسون بو اوک معمار چون  
 اختیار اتمش دکل یا همقده طرز آحری

جاچا چکش مشبك زار لر بر عنكوت  
 پرده دارميدر بنم افليم ففرك سرورى  
 دمبدم درد و بلادن درلو صورت كوستر  
 جاچا طوكش صوتى آيينه اسكندرى  
 تخته لر فریاد ايدر صرصر در و دیوار هب  
 روزكارك هر فجن طوقنسه باد صرصرى

اوجاغه يانسون بازاره گلار بر كچه  
 رحنى بفسم كرك كل كور بلاى اكبرى

هر طرفدن يل نفوذ ايتدقچه آتشدندن  
 طاغيدر كلت ايله جمع اولان خاكسترى

مسلمانلر نيليم مانند دستار يهود  
 قطره لردن جاچا د و لبندم اولمش در صرى

دمبدم اغلا دغم بركون رخان بی امان  
 كوز كوره تركس كبی بی نور ایده چشم تری (تازه)



گاه اوه کیرد چجه باقوب کوزلرین بی اختیار  
 هب طوتن دردندن اغلر کوزیم اوغلنجقاری  
 حضرت یعقوبه دوندم مسکنم بیت الحزن  
 کوز سز ایلر فورقرین اخر طوتن بن چاکری  
 آتشین یل طاغیدر طوقیناغیدر طیراغی  
 چار عنصر محمی در فی الحقیقه هریری  
 فی المثل سرچشبه در دیوار نیک هر برطشی  
 سینه دوکک قصدین ایلر غالباهر مرمی  
 پرده سی آچق ولایت اهلنه بکزر همان  
 پرده سین یلر خراب ایتمش آچلمش هریری  
 قاره لر چون یاره لر اولانجه اسباب مدد  
 برکدی یوفنی که کورسون حینی کلسون بری  
 خانه نک بغری دتمش صمنمکز سورانخ موش  
 یاد هندرانمکه شکوای محنت ساغری

توزلودر دیواری امایل سرسه کورتوزی  
خانه نک سقفین پیقرسه کور بلائی اکبری

زاهد سنده کورچنیردلی صنمه بنی  
بیلورین کالی جهنم احسریدر احکری

مزبله ایله آو اوچن طولدرد یلرهمسایه لر  
مزبله کبی کدک اولسون الهی برلری

ای ضیائی قلب فاسق کبی ظلمتدر ایچی  
طشره چیق کورمک دیکرک آفتابی حاوری

O žalosti! moj stan je postao mjesto neobične tuge i nevolje!  
Mene, roba, nebo je stavilo u ruševnu kuću.

Ruševna kuća, je li to moje srce ili moj stan?!  
Ako to i nije vanjštinom, to je mjesto gdje se manifestuje  
odredba neba!

Neka ne bude ovako nedoličan stih jednog pjesnika, jer na svijetu  
nije ostalo mjesto koje ima pravo da se naziva, »božja kuća«.

To je jedno loše gnijezdo, ali i to nije moje vlasništvo!  
Premda ne postoji gora kuća na svijetu od ove!

Kad bi moj stas bio luk, ne bi mogao dodirnuti njegovo stablo!  
Ako sam prav kao strijela, opet ne pitaj za moju tajnu bol!

Dvorac bizantijskog cara je u odnosu na nju kuća tuge i bola.  
Ovakva kuća nije napravljena od vremena Adema!

Pauk, iako moj sustanar, ipak ne razumije moje stanje.  
On, zajedno sa mnom, podnosi nevolje na vjetru i kiši!

Nju je majstor veoma vješto napravio:  
Hiljadu osam stotina prozora, hiljadu dvjesta vrata!

Takva je to kuća, ako bi se izložila prodaji kao imetak umrloga,  
I ako bi bila ponuđena za jedan novčić, ne bi bilo kupca.

Kad bi bilo onih koji promatraju muke koje sam podnosio,  
(Vidjeli bi) da su većina eksera izvukli glave iz daske.

Ako posmatraš njenu stravu, to ti je paklena jama!  
Jedna vila u kući, postala je škorpion i akrep!

I ako se ona dobro osmotri, (primijetiće se) da graditelj ove kuće  
Nije mogao odabrati drugi stil u gradnji.

Pauk je svuda povukao svoje mrežice!  
Je li on to čuvar, gospodar zemlje moga siromaštva?

Iz časa u čas pokazuje različite oblike bola i nesreće,  
po svuda zamrznuta voda Aleksandrovog ogledala!

Daske zacvile, sva vrata i zidovi zatresu se,  
Kad god ih se dotakne uragan vremena!

Neka izgori na ognjištu, onaj koji ne dođe jedne večeri na pazar.  
Trebalo da spalim njegovu odjeću! Dođi i vidi najveću nesreću!

Kad vjetar prodre sa svih strana, brdo pepela  
Se skuplja u gomilama.

Šta da učinim, muslimani su poput turbana Jevreja?!  
Moja čalma sve od kapi postala je sjajni biser!

Jednog dana sam neprestano plakao, lice bez milosti,  
Svježije oči bez sjaja, oči koje izgledaju kao narcis.

Kad uđem u kuću i pogledam njihove oči, bez volje,  
Vidim mladiće kako plaču od bola koji sve zahvata.

Pretvorih se u hazreti Jakuba, moj stan kuća-žalosti!  
Bojim se da najzad i mene ne uhvati i ne oslijepi!

Vatreni vjetar je silovit, njena zemlja štetna!  
Svako njeno mjesto, zaista, ispunjavaju četiri elementa.

Na primjer, svaki kamen njenog zida je izvor!  
Svaki mermer, pretežno, čini njen dvorac.

Njen veo je otkriven, upravo liči stanovnicima toga kraja.  
Vjetrovi su pocijepali njenu zavjesu, svako njeno mjesto je otvoreno.

Kad su miševi ranjeni, sredstva mi pomažu!  
Šteta! Zar nema ni jedne mačke da se vidi, da ovamo dođe.

Unutrašnjost kuće je izbušena! Ne smatraj da su to mišje rupe!  
Ah! (to) su usta (koja hoće) da se potuže na pehar nevolje!

Njeni zidovi su prašnjavi, ali ako vjetar uzdigne, vidi prašine!  
Ako sruši krov njene kuće, pogledaj velike nesreće!

I ti pogledaj, o asketo, ne smatraj me takvom budalom!  
Kristal-ružom ukrašena, njena žeravica je paklena žeravica!

Susjedi su napunili vrh kuće smetljištem.  
Bože! Neka njena mjesta budu prosuta kao smeće!

Njena unutrašnjost je, o Zijā'ī, crna kao srce grijesnika!  
Izađi van da bi vidio rađanje drugog sunca!

4287, 71b

## کفته ضیائی

کلشن عالمده برغنچه دهانم یوق بتم  
سویه دوندم عصه دن بر مومیانم یوق بتم

یارغم بوکدی بلم آخربنی پیر ایلدی  
اسکی دردم تازه لر برنوجوانم یوق بتم

یاریه اغیاری کورمکدن بن اولدم کتمشه  
 دردمی عرض اتمکه جانانه جانم یوق بنم  
 بن کوزلر و صلتندن بی نصیبمنا ازل  
 در دلندن غیر بر زار نهانم یوق بنم  
 ای ضیائی هر سوزم سکر در اقا بلهزم  
 میل ایدر بر طوطی شیرین ز بانم یوق بنم

*Gufte-i Ziyā'ī*

Ja nemam ljepoticu, usta, pupoljak u ružičnjaku svijeta.  
 Od tuge sam se povukao, ja nemam ljepoticu vitka stasa!

Od tuge za prijateljem, moj stas se povio! Najzad to me učini  
 starcem!

Ja nemam mladice koja će zaliječiti moj stari bol!

Umro sam gledajući druge kako odlaze sa svojim prijateljima!  
 Da saopštim dragoj svoju bol, ja nemam snage!

Ja sam zauvijek lišen sastanka sa ljepoticama.  
 Osim bola srca, ja nemam drugog skrivenog bola.

O Ziyā'ī, svaka moja riječ je šećer, ali ne znam,  
 Nemam rječitog jezika koji mi je naklonjen.

4287, 85a

غزل ضیائی رحمه الله

بوکون اول یارمک مهر جمالی  
 قومر جاننده بر زره محالی

ذاتی بارہ صبر امتہ می عاشق  
 خصوصاً وارا بکن وصل احتمالی  
 بغایت دلگشا در شمدی ای دوست  
 کل ایامی هوانک اعتدالی  
 نکارم بوینمه بند ایله زلفک  
 سم بوینمه وارا یسه و بالی  
 ضیابیدن معرفت او کرن ای بار  
 خذ العلم من افواه الرجال

*Gazel Zijā'ija*

Danas ljepota kao sunce onog mog prijatelja,  
 Ne ostavlja u mojoj duši ni trun snage.

Zar zaljubljeni da se ne strpi na ličnom bolu,  
 posebno, kad postoji vjerovatnoća sastanka!

Do krajnosti je prijatno sada, o prijatelju!  
 Umjerenost klime (zraka) u sezoni ruža.

Draga moja, veži svoj soluf za moj vrat,  
 ako imam kakav grijeh na mom vratu?!

Nauči jednu mudrost od Zijā'ija, o prijatelju!  
 »Primi pouku i savjet od velikih ljudi!«

2159, 161a:

## ضیائی

چاه یوسفدر ای صم ذقنک  
 یاسلیمان مهردر دهنک  
 بوینمه المشم سنک تیغک  
 دوکمه قاننی بلائی چکنک  
 عاقبت چونکه وار امید وفا  
 کم اوله چکمیہ جفائی سنک  
 وبر مناع وجودنی اول  
 کر محبتی ایسک اوسیم و ننگ  
 یتقر اول شه ضیائیا اخر  
 سنک جوزیله قلعه بدنک

Bunar Jusufa<sup>22</sup> je, o idolu, tvoj podbradak!  
 Ah! Muhur Sulejmana<sup>23</sup> su tvoja usta!

Uzeo sam na svoj vrat tvoj mač!  
 Ako prolijem njegovu krv, nesreća je na tvom vratu.

Konačno, pošto postoji nada u vjernost,  
 Ko je taj koji ne bi podnosio tvoje nasilje?

Iskoristi, prvo, njegovu egzistenciju,  
 Ako ti voliš to tvoje srebreno tijelo?!

Uništi tog cara, o Zijā'ija, najzad,  
 Sa tvojim nasiljem, tvrđavu tvoga tijela.

## S u m m a r y

## ZIJĀ'Ī ḤASAN AL-MOSTĀRĪ

This article deals with an important Bosnian-Herzegovinian poet of the 16th century, Ziyā'ī Ḥasan al-Mostārī (d. 992/1584/5), who wrote in Turkish, Persian, and Arabic.

In addition to a complete divan of poems, which is already known Ziyā'ī also wrote two longer poems (*meşnevî*) hitherto unknown, namely — »Qişsa-i šayḥ 'Abd ur-Razzāk«, which represents a poetic version of an old story whose hero is šayḥ 'Abd ur-Razzāk, also called šayḥ Şan'ān, and »Verkāh-u Gülsāh«, also a love poem.

Ziyā'ī is an outstanding lyric who sings of love, although unhappy, and about woman and her beauty. As an ideal subject of poets, woman is full of virtue and purity and the poet always keeps her at a respectable distance. Ziyā'ī is a poet of strong feelings, whose lyrical nature is particularly expressed in the *gazel*, which can be noted in the several poems that we have presented in this article, both in the original and in translation.